

Előfizetési díj.

időkre postán vagy helyben házhoz hordva

Egész évre	15 frt
Félévre	8 „
Negyedévre	4 „
Egy óra helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

megjelenik mindennap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELLET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Szerkesztői szállás:

Főtér 4-ik szám háva a lap szellemi részét illető közlemények czimzendők.

AZ ÉRTÉKESBB CZIKKEK DIJAZTATNAK.
Kéziratok nem adtnak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”

politikai és közgazdasági napilap
1875. második negyedére.

A „Kelet” előfizetési ára:

Félévre	8 „
Negyedévre	4 „
Egy óra	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

A megrendelések legcélszerűbben postai utalvánnyal alólírt könyvkereskedésébe küldendők.

Nyolcz egyszerűre beküldött előfizetés tizen tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Stein János

a „Kelet” kiadója.

Kolozsvár, 1875. április 25.

(B-n.) Nem régen volt, hogy ne emlékeznék rá, a mikor a két párt elcseszedett tusái miatt országgyűlésünkön sok a csekélyebb tárgyak is, mint a milyenek főleg napirenden vannak, napokat és heteket vettek igénybe, sőt nem egyszer történt meg az is, hogy maga a többség oly kénytelen egyes kérdések megoldásának eményéről lemondani, belátva, hogy a sebbőség harezias magatartása következtében a kedélyek mind inkább fel fognak gátatni a nélkül, hogy a szónyegen való kérdés czelszerű megoldására csak kitas is mutatkoznék.

Mi azt hisszük, hogy összehasonlítva országgyűlésünk akkori tanácskozásait a jelenlegiekkel, okvetetlen be kell látnunk, hogy azok inkább hasonlítottak egy ártokra szakadt megyegyűléshez, míg országgyűlésünk jelenlegi ülései mindinkább

A „KELET” TÁRCZÁJA.

AZ EMBERISÉG

ŐSTÖR TÉNETE.

Die Geschichte der Menschheit, mit Rücksicht auf die natürliche Entwicklung des frühesten Geisteslebens, von Otto Caspary, 2. kötet. Leipzig: Brockhaus 1873.)

(Folytatás)

Az a mi gyöngeségünk, hogy az anyag csak a szellem s a szellemről az anyag révén és kifejezéseiben tudunk gondolkodni a beszélni. Az pedig kézikönyveink hibája mint Tyndall mondá — mult évben a British association gyűlésén — hogy az anyagról csak annak physical és mechanikai tulajdonságát hozzák fel. S mert minket arra tanítottak, így az a meghatározás teljes: természetesen visszautasítjuk azt a szörnyűletes gondolatot, hogy oly anyagból még élet is származhassék. De meggyugodhatunk-e, ugymond tovább Tyndall, az anyagnak (és az életnek) tetén felfogásán?

Ha eltörünk egy delejt, minden részben két sarkat találunk; s folytassuk a törést bmeddig, minden izeskőjében meg lesz, bár egyengülve, a két sark. S midőn aztán nem bíjuk tovább törni, megtoldjuk a miveleteit elunkben, mintha a poláris parányokat látnók. Im vagyunk-e kénytelenek úgy tenni az életet is?

A mi lelki életünknek is két ily delej-sarka van; ész és szív. Ennek nagysúlyu de-lejt törési apróra a kezünk alatt levő mű s ződn a tapasztalat keze nem bírja már ap-rakakra törni a delejt: előáll az ész s foly-tja a műveletet egész azon poláris parányo-k, melyek a mi bámulatos természetünknek

kezdenek hasonlítani egy higgadt nemzet parlamenti tanácskozásaihoz.

Mindezek dacára hallottunk már oly vélekedést is, mely szerint idővesztégetes volna, ha még — a mint mondják — az ország-gyűlés bezárása, pünkösdi utánra haladna.

Azok, kik nincsenek megelégedve azon eredménnyel, melyet az újonnan alakított miniszterium és szabadelvű párt eddig is felmutatni képes, többsége vagy tulságo-san követelők, vagy nem fontolták meg, mekkora horderejű s mily sok kérdést volt kénytelen a többség a jelen országgyűlésen elintézendő tárgysorozatba felvenni.

A többek közt egészen új, nálunk még szokatlan adónemek behozataláról van szó, mint például a különböző luxus-adó.

Igaz, hogy ezeket meglehetősen sok ide-ig és behatán tárgyalta az illető bizott-mány; igaz, az is, hogy az utoljára lefolyt miniszter- és párt-válság alkalmával ma-gában a parlamentben is a szónyegen levő adóreform-kérdések mondhatni a részleteik meg voltak vitatva azóta igen sokan be-látták, hogy a nemzet anyagi erejének igénybe vétele, nélkül pénzügyeinket ren-dezni lehetetlen; azonban mi mindemellett legkevésbé sem csodálkozunk azon, hogy azok közül, kiket a luxus-adó legközelebb-ri érint, nem mindnyájan birnak annyi önmegadással, hogy belássák, miszerint az állam épen tőlük várhat jogosan legna-gyobb áldozatkészséget.

Természetesen tartjuk, hogy a fény-üzési adók ellenemelkedett szó, de viszont vigasztaló és örvendetes jelenség az, hogy a felsőház többsége, melynek tagjai mind-nyájan kisebb vagy nagyobb mértékben érdekelve vannak az új adónemek által, nem engedte magát tévútra vezetett azok által, kik szerették volna minél csekélyebb mértékben hordozni azon terheket, melyek Magyarország államiságának fenntartására mulhatatlan szükségsek.

A felsőház kisebbségének eljárása gr. Cziráky vezetése alatt, ki oly hevesen tá-madt meg a luxus adókat, eszünkbe jut-atja azokat, kik a nagy Széchenyi kor-szakában hasonló ellenszenvet éreztek a nemes ember részéről a lánchidon is fizetendő

vám ellen. A különbség azon idő sajele-negi közt azonban nagy, mert az volt az első adónem, mely a nemesség ugyne-vezett szűzvállaira nehezült, míg ma a köz-s aránylagos terüvelés korszakában élünk.

Mikor Cziráky gr. nem régen lege-lőbb intézett támadást az új miniszterium ellen, azzal támadván meg, hogy nincs pénzügyi politikája, már akkor megjöve-n-dültük, hogy a felsőház többsége nem fogja a vezéri botot kezeibe adni s igen ör-vendünk, hogy nem csalódtunk.

Mi magunk is óhajtuk, hogy jelen országgyűlésünk mihamarább berekesztessék, mert szeretnők, hogy a miniszteriumnak maradjon elegendő ideje az organikus t.j.a-vaslatok megkészítésére, hogy az azokban foglalt élvék az országban is megvitattat-hassanak, de nem tartanók helyesnek az oly nemű időkimélest, melynek következtében az országgyűlésen már szónyegen levő tár-gyak csak felültesen intézetenek el, vagy a már megállított programmba felvett kérdések közül bármelyik is elintézetlen maradna.

Rövidbe foglalva nincs okunk sem a miniszterium, sem a többség, sem a szél-sőjobb eljárása ellen panaszkodni, sőt még a felsőház ellen sem lehet panaszkodni. A szélsőket pedig hagyjuk hadd játszásk eddigi bohózatok szerepüket. A nép józansága ár-talmatlanná teszi őket.

A képviselőház április 23-iki ülésé-ben, az adó törvényjavaslatokra vonatkozó fő-rendi izenet átvétele után, báró Simonyi felett Majoros egy interpellációjára, kijelentvén, hogy a megürit fő-postaigazgatói állomásra oly szakembert fog kinevezni, ki magyarul fogja vezetheti hivatalát. A ház tudomásul ve-vén a választ, harmadszori felolvasásban is el-fogadta az indenniyt meghosszabításáról s a bíróságok reductiójáról szóló törvényjavasla-tokat. Ezután a kérvények sorjegyzeke vétetett tárgyalás alá. Különösen Heves megye két kér-vénye volt a belügyminiszter intézkedése ellen, melyek egyike rosztalást mond az njoncozási ügyben hanyagságot tanúsított tisztviselőkre, másika megtagadja a napidijakat a választókat összeíró küldöttektől, hosszabb vitát idézett

ságának, a sociális kérdés megoldásának is. Ez nyújt a társulás élvének erkölcsi jelentő-séget.

A gyöngye emberi nemnek az állatokon való győzedelme teljességgel nem a véletlen, hanem épen a szorosabb szerves társu-lás azaz az államközség műve. Az említett társulás alapja a rokonszenv, minden em-lősökkel közös vonás. Ebből fakad a kicsinyekre, az ivadéokra való gondoskodás és szeretet, a családi együttélés és kölcsönös támogatás, a mi a létért küzdest megkönyviti s a fajkiterjedé-sét elősegíti. A szülepések (placentalia) közül az ember magaslik ki e jellemvonásból, a mi egyszerűsmdn számlára legkisebb győzelmet biztosíta földünkön.

Az emlősök másik lélektani ismervével, az ö-n-érzettel szintén az ember bir legnagyobb mér-tékben; ez teszi bátrakká a ragadozókat, vi-tézzé és ármanýossá az embert. A neandervöl-gyi ősember nagyrészt ragadozó állat volt s vad természetét csak hosszas és gondos no-velésre kezdé levetközni. Lélektanilag a rokon-szenvben gazdag, és az önértelben egész a gyá-vaságig szűklőkűdő majomfélék, az ember tör-zképét képező mellékágként tűnnek fel.

Az ember a szülepések osztályába tarto-zik, melyben a deciduáták és indeciduáták (a magzattartótól különvált és nem-különvált szü-vaesszerű hártájával ellátott állatok) rendeit kü-lönböztetik meg. A deciduáták közé tartoznak pl. a majmok, őrlők, ragadozók és az ember. Eme rendeknek természete egymásra utal: az ősember a ragadozók több jellegével bir, ellen-ben az alsóbbrendű majmok az őrlőkre utal-nak. Ha a deciduáták a fémajomtörzsnak ágai és galyai, az embernek bizonynyal koronája ennek a törzsnak, mert benne egyesül-ten feltaláljuk a többi deciduát-fa-jokban egyenként és egykoldaluan mutatkozó tulajdonságokat: a bá-torságot, egyetértést és éieselműsé- get, mik által az ember az állatvilágot mesze-se elhagyta, a miért sokan az ember és az alantabb álló állatok közti természetes ösze-függést és bonczitani rokonságot megérteni nem bírják.

elő, melynek folyamatában Tisza Kálmán is védelmére kelvén elődje intézkedéseinek, a ház a kérvényi bizottságnak elutasító véleményét, valamint a többi kérvényekre vonatkozó bizott-sági véleményeket is magáévé tette. Ezzel az ülés véget ért.

A képviselőház 24-iki ülésében Salomssy, Vidliczky egy pár jelentéketlen in-terpellatiót, Madarász pedig az uzsora meg-szüntetése ügyében egy törvényjavaslatot, Ba-bes a határvérdék sérelmei tárgyában egy ha-tározati javaslatot, Lázár a polg. perrendt. 399-ik §-ának módosítása tárgyában szintén egy törvényjavaslatot terjesztett be. Az adó-ügyi bizottság a főrendek által az adótörvényja-vaslatokon tett módosítások iránt nyújtá be je-lentését. Szentpály, a keleti vasút ügyében ki-küldött bizottságnak Fröhlich a vasuti kölcsön-ügyében a zárszámadási bizottságnak, s Harká-nyi F. J. ház számadási bizottságának jelentéseit mutatták be.

Felvétetvén ezután a napirend, a keres-kedelmi codex tervezetének tárgyalása. Hodossy rövid vonásokban kiemeli az egész javasla-ton végig vonuló alapelveket, a nyilvánosságot és felelősséget; kiemeli, hogy a bizottság mó-dosításai nem azok megváltoztatását, hanem érvényesítésük biztosítását célozzák; kéri ennélfogva a házat a törvényjavaslat s a módosíta-sok elfogadására. B. Simonyi előadja, a tör-vényjavaslat keletkezési történetét, kijelenti, hogy hivatalba lépésekor készen találta azt, s meg-győződve szükséges és célszerű voltáról, remél-vén, hogy még ezen ülészek alatt törvén-yerőre fog emeltetni, kéri a részletes tárgyalás alapjául való elfogadását. — Helfy elfogadja a törvényjavaslatot, s ha fog is itt-ott mó-do-sításokat indítványozni, rajta lesz, hogy ne akadályozza meg ezen ülészek alatt törvény-erőre emelkedését. Hasonló értelemben nyilat-koztván röviden Gubody is, a törvényjavaslat általánoságában, a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik.

Kezdetét vévén a részletes tárgyalás, a törvényjavaslat 1—153. §-ai, a bizottság ál-tal indítványozott egy pár módosításon kívül változtatlanul elfogadtattak. A tárgyaláshoz csak a szélsőbalról szóló néhány tag, kiknek módo-

Az állatok családi élete a munka meg-osztás törvényén alapszik. Ha a társas életet meg akarjuk érteni, úgy a mint az a családban, a rajban, a nyájban, állam- és társadalomban nyilvánul, mindenekelőtt a munka s az annak megfelelő tápszer megosztást kell szem-ügyre vennünk, mint a társas egyesületek győ-kerét.

Az emberi társadalom alakjainak mint-egy ősképe a bomlaszok, méhek és hangyák egyesületei. A tengerben élő hydromedusa bá-mulatos szerkezetű uszó állam. Ez állam tör-zse egy, néha több láb hosszú test-tengely, vé-gén a víz-felnszinen fennmaradást eszközölő uszó-hólyagok. A hólyag alatt két sor harangala-ku Medusa, az evezés tisztét végzi; a főmun-kát, azaz a táplálást, a főteigely hosszában el-osztott faló-bomlaszok teszik, melyek hosszú és mozgékony fogó szálaiak miatt nem csak táplálói, hanem vadászai is a községnek. Van-nak továbbá szétszórta a törzsen elcsenevésze-dett Medusák, melyek az összállamot megtá-madásoktólól védelmezik és így katonai tisz-tet teljesítenek; végül vanuak szőlőalakú him és nőnemű képmemények a nemzési és gyarapo-dási működésre.

Az említett egyedek oly egybevágo-an működnek, hogy régebben az egész kol-lectiv-szövetséget egy egyednek tartották, s valóban önkéntes modultalaik oly rendszerezek, hogy az evezőknek, vadászok, katonák és hivatal-nokoknak, a táplálóknek és nemzőknek egy központi felügyelet alatt kell állniok. De a nagy centralisatio mellett minden egyes államtagnak meg van a maga akarata és önállósága, mert ha az anyagtörzstől elszakad, egyedül is moz-gás- és élet-képes.

Ezen alsórendű sejtállamszervezetnél fej-lettebbek a különálló állati egyedekből alakult családok, rajok, nyájok, hordák, törzsek és ál-lamok. A nemi ösztönön épülő szövetségek a családok. Az egymással könnyebben megfé-rő állatfajok nagyobb családi szövetségei a n-rajt és nyáját alkotnak; szorosabb társulás és közös védekezés végéig, midőn a közbiztonság

sítványai — Hodossy előadó, Wahrmann s a miniszter megbizottja, Apáthy tanár felszólá-lásaira — mellőztettek. Hosszabb vitát csak a részvénytársulatoknál a kisebbségek védel-mének kérdése idézett elő. Madarász ennek biztosítása céljából egy külön §-t indítványo-zott, melyet azonban a ház b. Simonyi felszól-alása folytán mellőzvé, az ülés véget ért.

A naszdóvidéki erdő ügyében kiküldött bizottság 24-ikén tartott ülésében végleg elfogadta és hitelesítette a Pap L. ál-tal szerkesztett jelentést. A bizottság hosszas tárgyalás után abban állapodott meg, hogy, mintán a mellékelt irományokban elősorolt té-nyekből ítélve a naszdóvidékiekkel kötött szer-ződést az államra nézve előnyösnek nem te-kintheti, de mivel annak jogi természetére néz-ve véleményét adni küldetésénél fogva magát hivatottak nem tartja, és itt az állam vagyo-nának elidegenítéséről van szó, azon vélemény-ben van, hogy az ily természetű szerződések teljes érvényesítésére nézve a törvényhozás jó-vahagyása szükséges, s ennél fogva a bizottság a miniszteriumot odá utasíttatni véli, hogy ezen szerződést alkotmányos tárgyalás és eshe-tőleges beczikkelyezés végett a törvényhozás elé terjeszse.

Magyar lapok szemléje.

Az „Ellenőr” az írói tulajdonról ír a ke-reskedelmi kodexben, mely elismerésre méltó következetességgel tartja szem előtt a sanyar-gatott kiadó urak érdekeit, hanem a minék a megoltalmazásra egy oly mértékben lenne hivat-va; a szerző érdekeinek csak afféle morskál-kot juttat, a mitől éhen vesztet joga, ha kol-dulni nem megy egy kis méltányosságot. Ki-vánja, hogyha mar okvetlenül nyomának kell lenni a kereskedelmi codexben a szellemi tu-lajdonra vonatkozó ügyletekről, iktassák a ti-zenkilencz rosz paragraphus helyébe azt az egy jót: „Ne lopj!”

A „Közérdek” látja, a mint az illusiók oszlanak. Kezd kitűnni, hogy a kormány fel-adataira, teendőire nézve önmagával sincs tisz-tában, hogy oly ígéreket tett, oly reménye-ket keltett, melyeket nem bir s nem bírand beváltani. A Deákpartnak ismeretekben, haza-

ra egy vezető (kolompos), ügyel. Az egyes nyáj, vagy hordatok csak szám szerinti, de nem szerves kiegészítő részei a szövetségnek. Másféké áll a dolog az állami hordával, az az a kezdetleges államközséggel, mely-nek tagjai egymással solidaris összeköttetésben vannak. Mig a raj és nyájban a társas nemi együttélés a fő, a mi az állam különös czéljával szemben háttérbe szorúl. A szaporodás czélján kívül itt a közös védelem és az utódokra való védő gondoskodás fűzi szorosabban egymáshoz az egyedeket. Itt a családi ápolás teljességgel más jellegű, gondosabb és a tagoknak egy-máshoz ragaszkodása bensőbb és intenzivebb.

A raj és horda ellenséges meg-megtá-madtatása alkalmával könnyen szétbomlik; ellenben az államilag rendezett állatok nem csak védekeznek, hanem esetleg támadnak is. Az államalkotó állatoknak gondjuk van, hogy biztos helyeken letelepedjenek, kicsi-nyeiket ápolják és az ellenségtől megvédjék, a miért nálók az építés ösztön és a külzervek ügyessége fejlettebb, a munka felosztás tökéletesebb, az önértet és rokon-szenv magasabb fejlettségű, mint a többi állatoknál. Valódi államalkotó állat egyedül az ember; leginkább megközelítik őt államalko-tásban a méhek és hangyák, de a mivelet-len embertörzsek, mint az ausztrálók és szá-mos indiántörzsek nem sokkal állanak maga-sabban a rajnál, mert könnyen állam nélküli hordává válnak.

Felméri Lajos

(Folyt. köv.)

Hibaigazítás.

Az első közleménybe következő értelmű zavaró sajtóhiba csuszak be:

1-85 hasáb 4-ik sor alatti, mind nyájuk helyett mind a maguk. 2-ik hasáb 1-85 sor alatti hódolat szó előbe teendő a következő hasáb második sorában lévő job bággy jelző. 3-ik hasáb 9-ik s. al. Ugy he-lyett: Ha olvasandó. 5-ik h. 9. s. felülről astia h. aktia olvasandó. Ugyan a hasábnak alulról a 17-ik sorban a homo sapiens után ez a mondat olvá-sandó: Mivel törpül e mellett az állatok, felsőbb parancsok készült életlen tömeg, melybe teremtői intervenció által kellett lelkei, tehát!

fui érdemekben kiváló tagjai nézik csendesen a dolgok folását. A világért sem akadékoskodnának. És a hallgatásban van valami megdöbent, valami vészjósló. És ott áll más részről mint élő lelkiismeret — a jobboldali ellenzék. Nem akadékoskodik. Hallgat most; de bizonyára nem sokáig hallgathat, ha ugy mennek a dolgok, a mint megindultak. Előtte úgy tűnik fel az egész, hogy a kormány eljárása s a jelenleg fenálló pártviszonyok egy újabb krízis elé viszik az országot. Mert a di-nomdánom vámore oszlik s az emberek ismét kezdenek nyugodtan és komolyan gondolkodni és nem szembélyvesztő játék, nem kongó frázis az, a mit várnak.

A „Reform” úgy találja, hogy senki minket nem vádolhat, hogy türelmetlenek vagyunk s nem túrtunk elég sokáig. Túrtunk 1865-től 1875-ig, tíz esztendőre. 1873-ban ad-tunk egy évi terminust a vasúti társulatoknak, hogy vesszék németességükből megmagyarosodjanak. Oda se hederintettek neki. Zichy miniszter meghosszabbította a határidőt ismét egy évvel 1875-ig; egy-két vasut hallgatott a szóra, a többi föl se vette, sőt még apprehendált. A terminus lejárt s a kormány parancsának ke-vés volt a fogana. Péchy miniszter egy har-madik terminust tűzött ki, 1876 január else-jét, de nem is vette tréfára a dolgot. És erre zendülés támadt azok közt, kik megszokták dús gazdag fizetéseikkel s magas állásukból le-nézni a kis magyar vasúti hivatalnokot; a kez-dő magyar gépészt és mérnököt s ezt az egész szegény országot, melyben, midőn parancsolgat, az ipse elhitei magával, hogy kulturhivatást teljesít. Ez ellen van a ministeri rendelet in-tézte. A rendelet szükséges volt, nem a vonat-vezetők és uti jegyárulók, hanem a direktor-ok és titkárokra nézve. És ő a rendeletet helyesli.

Az „Egyetértés és M. Újság” önértettel néz a jövő elé, mely az egymás közt torzsol-kodó kormánypárti elemek egymás által föle-mészését fogja szemei előtt kitárni. És ez ön-érzet mellett folytatni teljesíti kötelességét; til-takozását érvényesítendő mindannyiszor, vala-hányszor a nemzeti lét ellen újabb csapásokra, a népjogok s a szabadság elleni harcra látja fereletleni azon többséget, mely csak a hatalom birólakért küzd, holott a nemzet érdekeit kel-lene első sorban védenie. És e küzdelemnek — mint hiszi — meglesz sikere a jövőben. Biz-tositják ezt a kormánypárt kebelében élő foly-tonos surlódások, melyek a mesterkelt pártál-lást megsemmisítendik; de biztosítja a nemzet ösztöne, lelkiismerete is, mely a nemzeti lét ellen háborgó elemek elv e jogtagadását hosz-szu időre megütni nem képes.

A „Jelenkor” szerint minden ország tár-sadalmi súlyedését két symptoma jelzi kétség-bevonhatlan bizonyossággal: egyik az uzsora ter-jedése, a másik a proletaria. Az államférfiak-nak meg van az axiómájuk az uzsora ellen, hogy a ki nem szorul a pénzre, az nem szorul uzsorára; a ki pedig rászorul a pénzre, azon nem segít az uzsora törvény, sőt még a kin-pad veszedelme sem. Nekik meg van az az axiómájuk a proletaria ellen, hogy keressen magának kenyeret mindenki egy a hogy tud. A ki nem tud keresni, arról az állam és a kormány nem is tehet. Az uzsora tovább pusztít, a takarékosági politika a hivatalnokok re-ducióját követeli; az országban pedig három-szor annyi hivatal-vadász ember van, mint a mennyi hivatal. Hogy ezen symptomák terje-désével társadalmunk nem erősídhetik, az bi-zonyos. Bizonyos az is, hogy társadalmi politi-ka nélkül semmiféle kormány nem járulhat hozzá állami viszonyaink consolidációjához. Mert míg a munkának tért nem nyitunk, míg a földmivelő országból a civilisatio arányai sze-rint nem alkotunk ipar-országot Magyarország-on, addig soha sem fogjuk megszerezhetni azon tényezőket, melyek a politikai célok elérésére eszközöket nyújtanak s melyekben az állam érdekeit a magánosok a saját érdekeik gyanánt tekintik.

Nagy-szebeni egyetmäs.

Nagy-szeben, apr. 24.

Két nagy örömpontot értek meg az itteni magyarfalok múlt szeredán és esütörtökön. Szer-dán ide érkezett a bécsi „Tageblatt” hétfői szá-ma, mely első főcikkében a magyaroknak Euró-pából kikorbanolását sürgette; esütörtökön meg a bécsi „Deutsche Zeitung” keddi száma jött meg, mely csupa keresztényi szeretetből vezérezikklleg a magyarságnak oly mozdonyt kíván, mely öt minél hamarabb a végelpusz-tulás pokolfenekére szállítaná; érkezett az nap továbbá a „Neue Freie Presse” keddi száma is ide, mely az említett két lap piszkolódó ki-fakadásainak a magyarok ellen more Consuetudo secundum.

És e zaj mind csak azért lett csapva, mivel a magyar kormány azon német inzsellérének készült kitenni a szurét, kik 1867 óta a ma-gyar szóra mindég csak azzal feleltek, hogy „niksz ungrisch” és ezentul sem akarnak ma-gyarul megtanulni. Mily sugárzó arccal nyuj-totta egyik a másiknak oda közhelyeken, arra nem is gondolván, hogy például az itteni tör-

vénnyhatóságnál még mündirozó díjoknak sem alkalmaznának oly magyar embert, ki egy-szersmind németül is ne tudna. Hanem hiába, kukacos szalonna, bűdös vaj összeillenek és így nem csuda, hogy nagyokat összerühögtek örömlükben, hogy a magyarság legalább ne-hány bécsi lap nyomda festékével ki lett irt-va a föld színéről. No de nem lesz mindég paczó, paczó.

Kapp Gusztáv képviselő ur „haza be-szélte” a törvényszékek száma apasztásáról szó-ló törvényjavaslat fölött folyt általános vita alkalmával, ő elfogadja ugyan a javaslatot a részletes tanácskozás alapjául, hanem a bi-ráknak az apasztási processussal szükségképen járó áthelyezéséről hallani sem akar; lám meny-nyire viseli szívén a bírói kar javát; pedig bánná is ő, ha innen a nem szász nemzeti-ségü bírát oda transferálnák, a hová a „Deut-sche Zeitung” óhajtja, ha csak az ő szász nem-zetiségü bírát nem bolygatnák kik miatt azelőtt a néhai „Siebenbürg. Deutsches Wo-chenblatt” most pedig annak utódja a „S. D. Tageblatt” oly éktelenül zsírvajkodott, mert az igazságymiszter úgy találta, hogy a Király-földön szervezett törvényszékek nem germani-sáló szász bíróságok, hanem épen olyan ma-gyar királyi törvényszékek, mint a többiek a magyar korona bármely más részében, továb-bá, hogy nem hajlandó hinni, hogy a szász nemzetiségü bírák szándékosan hazud-tak legyen, midőn állomásaikért folyamod-ván, világosan megírták, hogy a magyar nyel-vet tökéletesen bírják.

Kapp képviselő ur különben a misceatur utile dulci elvnek tisztelője. Budapestén járván közelebből, megbízható forrásból értesültem, hogy hónapjai teendői mellett ráérkezik arra is, hogy az itteni „Tageblatt” gründoló con-sortiuma incassatura gyanánt is működik, a menyiben tudnillik a fővárosban tartózkodó „gründereket” a részletfizetésekért exequalgat-já. Sikerült volt neki ott is több „balekot” fogni, a többek között Kannichert, Schreiber Frigvest és Wächter Frigvest is, kikkel elhi-tette volt, hogy az alapítandó lap tisztességes irányt fog követni. De alig hogy a lap meg-indult és a fogott balekok az 50 frtos rész-vény első ötödét befizették, a tisztességes irá-nyú szász lap kolompokodására Kannicher proscibálva lett, Schreiber Frigyes képviselői mandatum a letételére lett kényszerítve, hogy helyét a megtért 30%-es ifjú szász Bauszner Guido foglalhassa el, Wächter ellen pedig for-mális hajtóvadászatot szervezett a szász fő-consistorium hivatalos közlönye, azt állítván vegezettel, hogy Drassó becsülete meg van mentve, mert a brassói tagelatos választók gyülekeze-te bizalmatlanságot szavazott meg Wächternek. Hanem Kapp ur azért mégis fölkereste Wäch-tert, hogy tőle a részletfizetést továbbra is in-kassálgassa az exequaldó azonban kereken ki-jelentette az incassatornak, hogy ne koptassa biába csizmája talpát.

A „Tageblatt” pedig e lap egyik levele-zője azon állítását, hogy a nevezett lap rész-vénytársulat által alapított vállalat, de-nunciátiónak czimezi; si fecisti, nega. Külön-ben nincs már miért hogy csudálkozzunk e rit-ka madár fölfogásán, mert szerinte ő „patrio-ták” önzetlenségének köszöni létrejöttét; mond-hatom, hogy furcsa patrioták, kik ilyen la-pot fundálunk; e hazafiság kétségkívül ugyan-azon színvonalon áll, mint a részvénytársulat publicistikai vállalata irodalmi vezetője bizony-sága, melyről párdát ritkító fényes bizony-ságot teszen a szerződés, melyet a consortium-mal kötött. Ily „patriotisch” önzetlenség mel-lét nagyon természetes, ha a gründerek osztá-lékok nem igen kaphatnak.

—
Erdélyi Echo (Folyt. köv.)

Városi ügyek.

Képviselői közgyűlés.

Kolozsvár, 1875. ápril. 25.

A tegnapi gyűlés egész idejét a re-dout kérdése vette igénybe, s a végén egy egész délutáni szőharc eredménytelen eredmé-nye az, hogy a kérdés el van odává s ujra felmerültek ismét lesz alkalom és tárgy az oratiókra.

A redout kérdésben a szakosztály többsége (11 szavazattal 6 ellenében) elfogadja azon a mérnök által benyújtott tervet, a mely sze-rént a 20,000 forintba kerülő új redout he-lyett, a jelenlegi alakítások át, lássák el mel-lék termekkel, kényelmesebb feljáróval stb. Az átalakítási költség 44,000 frtra van számítva. Az egyes munka-nemek az illető mesterembe-rek között árlejtés útján lennének kiadandók. A jegyzőkönyv azon pontja, hogy csak a szak-értők által meghívott megbízható mesterembe-rek pályázhathatnak, Dr. Groisz felszólalása s más-sok megerősítése után helytelenül s nem a szak-osztály határozata szerint felvetnek jelentetik ki, mert épen ott is hangsúlyozva volt, hogy ez sértő és lealázó lenne a meg nem hívottak részére s ennél fogva szabad verseny engedte-tett. Főjegyző az irta, a mit az elnök körülbelüli megállapodásnak vehetett, hanem most kiigazítja: (Nézetünk szerint a szakosz-

tály jegyzőkönyveit magának a szakosztálynak kellene hitelesíteni, hogy ne töltse közgyüle-sen azzal az időt.)

A szakosztályi többség határozatával szem-ben Dr. Groisz és Szász Domokos különvéle-ményt jelentettek be, melynek a közgyűlésen kifejezést adni maguknak fenntartották, a pol-gármester helyett elnökli főkapitány Min-erich Károly fölhirja őket az ellenvélemény elő-adására.

Dr. Groisz Gusztáv előadja különvéle-ményét, a mely szerint e foltozási terv elfo-gadását nem csak hasznosnak nem, de káros-nak tartja. Nyerünk ez által egy talán némi-leg diszesebb helyiséget, de a kényelem tekin-tetében edes keveset. Nyereség lesz 1-ör A ké-nyelmesebb feljáró, 2-ör A jobb ruhátár, 3-ör Az élettermeknek valamivel való nagyobbitása. De a mit legfőképen nyerni kellene: nagyobb táncsterem az eddiginél nem lesz. A terv ugyan nagyobbnak állítja s a vasrácsoszat mögött a nem tánczoló ifjúságnak ad helyet, de ez illu-szióssá válik, ha meggondoljuk, hogy na-gyobb részét a zenekar foglalja el földszinten és közvetlen melléje s még vasrácsoszat mögé az ifjúság sem fog tudni, hanem beáll a terem középebe s a czélszerűtlen nézőhely üresen ma-rad. Hiányzik belőle egy kisebb terem, a hol társas összejövetelek, concertek lennének rende-zendők. Szóval nem egy a városhoz méltó re-dout lenne ez s épen ezért egy új redout épí-tését ajánlja a foltozás helyett. Több költségbe kerül az igaz, de egy jó épületbe befektetett-nek tekintti és nem is lehet tudni mennyibe kerülhet még a foltozás, 44 ezer forint pusztán építésre van számítva, 15,000 a berende-zés; 60,000 frt tehát az előre látható költség, de melyik szakértő vagy vállalkozó merné bi-ztosítani, hogy a régi falak lebontása alkalmá-vál, melyek épen a teremben a városi mérnök által televényeknek állítottak, nagymérvű „Meh-r-arbeit” (munka többlet) nem fog mutatkozni, a mit a végén is ha már belemertünk, meg kell fizetnünk.

Még hozzá véve a redout jelenlegi értékét 40—50 ezer frtot, 120—150 ezerre megy ami-be a feldozott redout bele fog kerülni; míg az új redout bele kerül 150—180,000 frtba, vagy kerüljön 200,000 frtba, de lesz aztán redoutunk száz évre is, míg a foltozással legfelnebb 20—25 évre lehet előadni a kérdést. Ajánlja az új redout építését s a foltozás tervet nem fogadja el.

Bogdán István ellennézetben van az előtte szólóval, az új terv szerint a redout sok-sok csinosabb és kényelmesebb lesz, nem lesz oly szép, mint a budapesti, a mely milliókba került, de lesz olyan, a mely Kolozsvár város igényeinek megfelelhet. Ezelőtt 20 30 évvel job-bak voltak a viszonyok, többen jártak a bálba és mégie elfértek; és most is elférnek jól. A szak-értők a falakat jóknak állítják. Ezután financiai-lis számításait olvassa fel, hogy melyik esetben jön be több kamat s végre azt mondja, ha a felveendő 500,000 frt kölcsönből 200,000 frt-t ide fordítunk, a megmaradt 300,000 frt nem lesz elegendő a többi építésre. Pártolja a bemutatott tervet.

Ferenecz Miklós szégyelli, hogy a per-centek számításával pártolják a foltozási ter-vet, de gondoljuk meg, ha 32 év alatt letör-leszünk is a most ráfordított költségeket, ak-korra már a redout is használhatlan lesz. A foltozás költségének csak minimuma lehet ki-számítva, a maximum előre soha sem tudható, ki tudja mennyi munka többlet fog mutatkoz-ni. A szakértők eltérő véleményét adnak a fa-lak jószágáról s nem lehetnek biztosak, hogy ha fele ép is, fele nem televény-e. Pártolja a kü-lönvéleményt.

(Folyt. köv.)

Erdélyi echo

VII.

A hadizenet folytatása és fegyverkezés a szójavítók budapesti tanácsa ellen.

Nem igaz, hogy az erdélyi magyar ember épen olyan volna, mint a magyarországi. Midőn a debreczeni püsztáról egy asszony legelőszőr vitte be a fiát a városba, a fiu meglátott egy diákot séálni az utcán s kérdi: anám mi az a fekete, a mi ott mász az uton? Az fiam egy deák. Ejnye — mond a fiu — hogy a farkas rugdosná meg a deákját, az épen olyan, mint az ember. Csak így lehet rólunk is mon-dani, hogy olyanok vagyunk mint a magyaror-szági, de azért sok a különbség közöttünk. Pl. A magyarországi lobogós inget és lobogós gatyát viseli, az erdélyiek pedig oly szűk láb-ralavója van, mintegy tokos német bugyagója vigyázzon Zsuzsi néni, nehogy rozslu é tse, a tokos kitételt, mert tokos német olyan fejletlen suhanezot jelent, milyen a tokos csirke, melynek tollai most kezdenek nőni; a jól kifejtett né-met pedig tortyos német. Egyébiránt ördög vi-gye mind a kettőt.

A magyarországi, ha megboszantják szem-be néz megbántójával s ha kell nyakon is üti s ismét tovább poharaznak, de erdélyi ember, ha megbántja, egyszerre két három felé néz, mint a cameleon, a boszuságot begyűjti a be-

gyébe s egy könnyen nem békélik meg többé azzal, ki méltatlanul bántotta meg.

Egyszer Budapesten egy erdélyi és egy magyarországi fiatal egy szállásra szorult s ha valamely tárgyról reggel az erdélyi beszélt, ugyanakkor este a kávéházakban már oly sten-tóri eloquentiával adta elő a magyarországi, hogy mindenkit bálumlásra ragadott tudomá-nyával. Sőt neki tilt s elkezdett drámát írni, pedig ha a fejt elütötték volna sem tudta vol-na megmondani, hogy mi az iránya és célja egy drámának s mégis úgy irt, hogy erdélyi laktára is megbámulta. De az erdélyi fiatal a két látható szemeiért sem lehetett volna rá-venni, hogy dráma íráshoz fogjon, holott ő meg tudta volna mondani a jó dráma minden kellékeit.

Igy aztán ne csodálkozzék senki, ha Ma-gyarországon az új szók készítéséhez is hatra-vakra neki rontanak, míg Erdélybe mindenki tar-tózkodik az ily tulságos bátorságtól. E részben edes Zsuzsi néni a bátorság alatt érthet ha tetszik batorságot is, mert egyre megy ki.

Magyarországon ez a közmondás van: Összejártam Ungot Berget az az: Ung és Bereg vármegyét. Ennek hasonlatára ezen köz-mondást: Összebeszél toronát boronát, így Ma-gyarázták ki: Összebeszél Tolnát Baranyát, az az Tolna és Baranya vármegyét, melyek ma-gyarországnak épen két ellenkező oldalán fe-lküsznek. Valóságilag pedig a közmondás így van: Összebeszél boronát toronát ad analo-giam: Összehadar tarkát barkát, egeret bege-ret, madarat bádat, és így ezen közmondás-nak legkisebb köze sem volt soha Tolnával s Baranyával.

Magyarországon jól ismerték az ás-és képzőt, mint pl. ezekben: hajtás, folytat, ron-tás, oltás. S jóllehet ezen szók gyökéből: paj-zán, pajkos természetesen van képezve a paj-tás pajtáskám: mégis neki rontottak s kicsi-nálták hogy pajtás ezen két szó összetétele: baj és társ s még a magyar nyelv nagy szótá-ra is ezt állítja, hogy t. i. pajtás annyi mint bajtárs. Én nem bánom, de akkor aztán hajtás ebből lett haj és társ, folytat ebből: foly és társ, rontás ebből: rom és társ és oltás eb-ből: ol és társ vagy még talán jobb lenn álló és társ.

Épen ily analogia útján írja Ponori Tew-renk Emil az „Idegen és Hibás szók Bírálata” czim alatt kiadott s a „M. T. Akadémia által pályadíjjal koszorozott művében azt, hogy kar-mantyr ebből lett: kar és mentő. Én ezt sem bánom; csak hogy aztán a sarkantyú legyen sarkmentő; a fogantyú fogmentő, a billentyű billmentő. Továbbá ugyan ő megjegyzi, hogy cserebogár ebből lett: scarabeus. Erre meg azt mondom, hogy nem szölok semmit.

Van továbbá a magyarnak egy igen ter-mészetes képzője az ás—ész, melynek fordí-tását a székelyek negatő és kicsinylé érte-lémmel igen gyakran használják pl. adsza, hordsza—elrontva, hocca—fogdsza, nézzemsze, lássomsza, mondsza, viddsze. Ugyanezt ismerik Magyarországon is ezekben: nosza, adsza, ne-sze, hisze—hiszen, desze, deszen—de hiszen. Ugyanez van a parányi, pirinyó, porézika, per-cer, per-cer kicsinyiség fogalmát jelentő szók gyökéhez téve ebben p e r s z é, mely kicsinylő értelemmel ezt jelenti: természetesen, de még inkább ezt: hogyrise. Mégis Magyarországon kicsináltak s a magyar nyelv nagy szótára is ezt állítja, hogy a persz név egyéb, mint ezen latin összetétel per se. Ha persz, hogyrise volna latin összetétel. Ha ezeket: mecum tecum, secum, ergo, etiam sat. nem tudta a magyar átvenni, ugyan miért vette volna által épen a per se-t s alkotta volna egy szót, mely még a latinban sem használtatott soha mint compositum? Ezen kívül tudni való dolog az is, hogy a képzőket, ragokat és a kötszókat egy nemzet sem szereti a másiktól átvenni: a magét ellenben, mint a nemzeti nyelv leg-drágább kincseit úgy szokta őrizni, mert ezek-ben van letéve a nemzeti nyelv jellege; ezek sajtóságos szerkezete adja meg a fősók ösz-szefűzésében a nemzeti nyelv eredeti típusát. Sőt ezek vezetik gondolatainak összefűzését is. Ezért van, hogy pl. a magyar ember, midőn német vagy francia levelet akar fogalmazni nem teheti, hogy magyar nyelven gondolkozzék, hanem kénytelen gondolatait a német vagy francia nyelv szerkezete szerint készíteni, mint mondani szoktuk német s illetőleg francia nyel-ven gondolni ki a mit le akar írni. Idegen szókat használhatunk akármennyit beszédünk-ben, de ha a képzők, ragok és kötszók magyar szerkezettel vannak felhasználva, akkor az ide-gen szókkal is magyarul beszélünk. Pl. Kisfa-ludi Peröldije így szól: „Assesuralom a kis-„asszonyt, hogy szívemet mendeddig consevál-„tam és ime duplicálván kéresemet meg egy-„szer submittálom szívemet a kisasszony ke-„gyes judiciuma alá, remélvén hogy favorabilis „sententiát nyerek s elvégzem szívemnek invo-„latus perét.” A Hunyadmegyei magyar gyer-mek pedig így beszél: „Gyere ki tátá, mert lesuflúta a vuntú a panurát s mindjárt oda öli az apró pujakkal együtt a kloskát.” S mé-gis Magyarországon a magyar nemzetnek azon legdrágább kincsei közül, melyeket a gyermek

ugy szólna az anyai téjél egyszerre sajátíto-t el, milyen a nosza, hisze, desze, persze, e utóbbit kiakarják tagadni edes testvérei közül Ne félj drága kis testvér, ha Magyarországo-meg tagadnak, befogadunk mi Erdélyben, men-mi jól tudjuk, hogy Árpáddal egyszerre jötté Európába.

Sok méltatlanul üldözött magyart fog-dott be Erdély a nemzeti fejedelmek idejébe is. Aztán még velünk együtt Jókai bácsi sor-hiszem, hogy megtagadjon mintán elég szorgal-matosan szokott veled társalogni.

Magyarországon Imre Sándornak az Ide-gen és Hibás szók Bírálata című köny-vét, melyben a rosszul készült szókrol oly meg-becsülhetetlen adatokat s oly bámulatos meny-nyiségben tár előmbé, hogy nyertes vetélytá-rsát még össze sem lehet vele hasonlítani, meg-tádták s úgy megszólított, szapulták a „P. Na-lóban” a hogy csak tudták, főleg azért, mi-v a nemzeti nyelvérzékre hivatkozott benne; ok-vetették azt, hogy egyik embernek egy, másil-nak más nyelvérzéke van.

Ne neked magyar nemzet! Más nyelv-éke van bizony a tot és németből lett magy-nyelv tudósoknak.

Ha elismerjük, hogy minden neme-z nyelvnek organicus fejlődése s minden szóba az alkotó elemeknek a nyelv szellemével egy-ző szerkezete s abból folyó jelentése van s ke-győ legyen; akkor különböző nyelvérzék do-trinájával tessék felhagyni, mert különbö nyelvérzékkel nem egy czélra dolgozunk; Bál-tornát pedig nem akarunk építeni. — H-Müller Miklós miért nem támadták meg, m-dőn minden nemzeti nyelvnek természeti növé-tulajdonit?

A mult évben emlegették a lapok, hog a cultus ministerium külföldről szándékoz-akadémiai tanárokat hozni be, de mint látom felhagytak vele. Kár volt felhagyni s nem c-nálni belőlek magyar nyelv tanárokat; aki lett volna még igazán különböző nyelvérzék-ke magyar nemzetnek.

Innen láthatja Edes Zsuzsi néni, hogy a-ily különböző nyelvérzékű emberekkel szembe-nincs más út, mint hádat izenni és a hábot megkezdeni; minden esetre istenben vetett-zalommal, nehogy az elbizakodottság saját ca-madia kerek székeiről leborítson, mint III-k-Nápoeont a francia trónról. S most ne csak azon töröm a fejemet, hogy micsoda hi-tacticával kezdjek hozzá.

1705-ben, midőn Rabutin osztrák ge-rális Deés várost és a Szamos menti magy-falukat porrá égette, II-ik Rákóczi Ferenc az-izente neki, hogy ha meg nem szűnik az é-téssel, ő is égetni fog; és ez az izenet ha-nált. Tehát, ha ők verik az én zsidómat, és verem az ők zsidókat s így bizonyosan r-g lesz verve a zsidó. Más szókkal: ha Ma-gy-országon meg nem szűnnek a rossz szók ké-l-tésével, én is készítek nekik s kezdem én Budapesten. Pl. a székelyek azt szokták ma-dani a gyermeknek: eredj ülj le pest al, azaz: a kemence öble alá; kergesd ki a me-kát a pest megől, azaz: a kemence me-ly világos, hogy a pest annyi mint keme-n s épen ebből fordították a németek az Ofen-csak hogy a szembe fekvő városra ragadott, több volt a német lakos. E szerint Pest ut-Ofen vagy Ofen und Pest tökéletesen egy-megy ki; egyik magyarul, másik németül vi-Nem méltán nevezhetném-e én Budapestet z-mencének, hol különben is az európai mil-l államok utánzásával annyi mindent utóltte-s főztek, csak hogy igen korán ugy szótá-sül-en s fözetlen terítették fel az ország asztá-ra, kivévén az egy deficitet, melynek tökéle-sége fölül ma már tudomra senki sem haj-dó kételkedni.

Most már Edes Zsuzsi néne ígéretem sze-nt szólanom kell a budapesti tanácskozmány-tal az idény helyébe ajánlott ivad szóról. Igazán szerettem volna pedig, ha el-volna tőlem e keserű pohár, mert magy-embernek bajos szólni ehhez a szóhoz; mi-az a horderő és vigarda rosszasságát ezers-sen folyul mulja.

Annit tudok, hogy mit teszen ivar, és-inyak a halak, azaz: párosodnak. Innen a-nitom azt is, hogy valamint suhad, lohad-gában történő eseményt jelentenek: azon-ny ivad valami olyenné eseményt jelenthet, a-a titkos betegségek körébe tartozik. Épen-ért én ezen szó használatát egyetlen egy embernek sem ajánlhatom, sőt azon urak-nak is, kik e szót pártolják, bátorodom figyel-met a ajánlani Luther Nándor ezen szavai: „A-tanítás módra nagy figyelem fordítandó a-„elvonat fogalmak és eszmék halmaz a p-„meki kebelben még viszhagra nem talál-„Minél korábban s minél több ilyenféle em-„fogalommal tömjük tehát a fiatal elmét, a-„nál bizonyosabbak lehetünk, hogy akar-nak „ellen erkölcsi s testi nyomorékokat képe-„„Ily visszás tanításmód mellett az összes let-„müködé az agyvelő felé irányul s minél na-„gyobb kifejlődést idezünk elő ily termés-„„enes úton az agyvelőben, annál nyomoru-„„lesz a testnek többi része s annál koráb-„„fejlődik ki a nemi ösztön s annak m-dén

RÁCZ SÁMSON, szolgabíró.

4-6)

Lack firmaisz és ecsetek.

A bel- és külföldi irodalom legjobb termékeit.
készen tartja, a bővebb megtekintés végett hazához is küldi.

HORVÁTH TESTVÉREK, építészek.

Nouvanté mindenemü **diszitésre**

Kolozsvártt: VALENTINI A. nr. gyógyszerárában.

Vidéki rendelmények a **legszigorubb titoktartás** biztosítása méll

Alkupontjai és a törökök maradékai Egerben

Ara 30 kr.

Ara 1 frt 50 kr.

Analysis for $\text{C}_{10}\text{H}_{10}\text{O}_2$: Calcd. C, 80.0%; H, 8.0%. Found: C, 79.8%; H, 7.9%.

(106)

Városzoba minden egyes beteg részére külön.